

E cala vakalawa bibi sara na kucu. E rawa ni vakaleqa na i tuvaki ni vakasama ka na dede sara na kena tiko. E duidui na kena ciqomi na cala e caka ka na duidui vaka kina na sala ni veitokoni me soli.

Veitalia kevaka ko vakaraitaka na cala se sega, e rawa ni soli vei iko na veitokoni. Era tu e na vanua ko vakaitikotiko kina na veitabana era kena dau e na veiqaravi e na leqa ni i tuvaki ni yalo kei na bula e na veisiga, era rawa ni tokoni iko. Qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654 ka taroga kina na veitabana ni veiqaravi e volekati iko. E vakamacalataki e na i vola tukutuku oqo na veika e na yaco ni ko vakaraitaka na cala vakalawa e caka kei na veitokoni e rawa ni soli vei iko.

Yalovinaka raica na i tinitini ni i vola tukutuku oqo, na vanua ni veitaratara kei na i vakamacala leleka ni so na vosa.

Na dodonu nei koya e caka vua na cala vakalawa

E nomu na dodonu me tukuni vei iko na mataqali veiqaravi e tu ka rawa ni vukei iko, me dau tukuni vei iko mai na mataveilewai na i tosotoso ni veika me baleta na nomu kisi, kei na veika e dodonu mo kila ka namaka e na gauna ko lako kina ki na veilewai.

E nomu na dodonu mo vakaraitaka ki na mata veilewai na veika e vakaleqai kina na nomu bula, e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Kevaka e cakava vei iko na cala vakalawa e dua na gone se dua e qase cake ga vakalailai, e nomu dodonu mo tiko e na bose ni vuvale mo vakaraitaka kina na ka ko vinakata me caka.

E na so na kisi, e nomu na dodonu se ko koya e matataki iko, mo vosa e na veika me baleta na vunitaki ni yaca, na sereki vakawawa, na vesu tiko ga e vale, se na sereki koso.

E rawa ni ko namaka na veiqaravi e rakorako, e vakaraitaki kina na loloma kei na vakarokoroko, mai vei ira na vakaillesilesi e na vale ni veilewai, ira na ovisa kei ira taucoko era vakaitavi e na nomu kisi. E nomu na dodonu me kua ni vakaraitaki e dua na ka me baleti iko.

Wilika na i vola tukutuku na Victims Code ni vakamacalataki tu kina na veika ko rawa ni namaka me baleta na nomu dodonu, kei na i vakarau ni veiqaravi e dodonu me soli vei iko. E tabaki vata e na neitou website e na victimsinfo.govt.nz website, na i vakamacala oqo kei na so tale ga na i tukutuku yaga.

Kevaka ko nanuma ni sega ni soli vei iko na nomu dodonu, se ko sega ni qaravi e na i vakatagedegede e dodonu me soli vei iko, e rawa ni ko vakaraitaka na nomu kudru. Raica na victimsinfo.govt.nz se qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654.

Na vakaraitaki ni cala vakalawa e caka

Kevaka ko kucuvi e na dua na gauna lekaleka sa oti, se ko yalo rere tiko, qiria na naba 111 ka kerea mo vosa vei ratou na ovisa.

Kevaka sa dede toka na gauna ko a kucuvi kina, se sa sivi toka e vica vata na yabaki, e se rawa tiko ga ni ko la'ki vakaraitaka vei ratou na ovisa. E sega ni vakaiyalayala na gauna me vakaraitaki kina vei ratou na ovisa na kucu. Kevaka ko via vakaraitaka vei ratou na ovisa na cala ka sa dede toka na gauna e caka kina, qiria na siteseni ni ovisa e voleka vei iko ka kerea mo drau veivosaki kei na dua na ovisa vakalecaleca. E rawa ni ko drau lako vata kei na dua me tokoni iko e na nomu la'ki vakaraitaka na cala vakalawa e caka.

Na ka bibi duadua me ratou raica na ovisa, sa i koya na nomu taqomaki. E na gauna ga ko vakaraitaka kina na cala vakalawa e caka, sa na soli sara na nomu kisi vua e dua na ovisa me liutaka na kena qaravi. E na gauna ga ko vinakata kina, e rawa ni ko veitaratara kei koya me tukuna vei iko na ka sa caka tiko me baleta na nomu kisi.

.....

E ratou na veitaratara na ovisa kei na tabana e veiqaravi vakatabakidua e na leqa tubu koso se na Tabana ni Veitokoni (Victim Support), me ratou na qai vakamacalataka vei iko na veika e na caka. Ko ira era cakacaka e na tabana ni veiqaravi me baleta na leqa tubu koso, era vakavulici me ra kena dau e na veitokoni vei ira era kucuvi, ka rawa ni ra tokoni iko tiko e na gauna taucoko e caka tiko kina na veivakaqagai kei na gauna ni veilewai.

E rawa ni ko qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654, mo taroga kina na veika me baleta na veisoqosoqo ni veitokoni e na vanua ko vakaitikotiko kina.

Na veivakaqagai

E titobu ka rabailevu sara na veivakaqagai me baleta na kucu, ka ratou na tovolea na ovisa me ratou kumuna e levu sara na kena i vakadinadina. E na vakatarogi iko e dua na ovisa e vulica ka kila vinaka na i vakarau ni veivakatarogi ka rawa ni ko drau veitalanoa vakavica vata me rawa kina ni kila ko koya na veika taucoko e yaco. E rawa ni ko kerea mo drau veitalanoa kei na dua na ovisa yalewa se tagane.

E rawa ni ko kerei mo laurai vakavuniwai ni okati oqo me tiki ni veivakaqagai. E nomu na digidigi oqo. E na raici iko na vuniwai e vulica ka kila vinaka na ka me cakava e na gauna e raica kina e dua e kucuvi. E bibi sara na i vakadinadina vakavuniwai oqo. E rawa ni dua me tomani iko tiko e na gauna taucoko sara.

E na gauna ni veivakaqagai, e ratou na vakataroga na ovisa e dua ga e kila e dua na ka me baleta na kisi, ka ratou na kumuni i vakadinadina tale ga me vaka na i taba kei na macala ni veika e ratou kunea na vuniwai e ratou dau dikeva na vu ni mate. Kevaka sa veiraurau na i vakadinadina taucoko e kumuni, e na vesu ka beitaki sara ko koya e veikucuvi ni sa cala vakalawa.

NA SEREKI VAKAWAWA

Ni sa vesu oti e dua, e na rawa ni sereki tale me yacova na siga me na tiko kina e na veilewai. E vakatokai oqo me sereki vakawawa. E na so na gauna, e na virikotori e so na ka me vakamura ko koya, me vaka na vanua me tiko kina, ka yalani tale ga na gauna e rawa ni biuta kina na nona i tikotiko. Kevaka e ratou nanuma na ovisa ni na vakavuleqa vei iko se vei ira na lewe ni vanua, e na rawa ni tiko vakavesu me yacova na siga me rairai kina e na veilewai. E na rawa ni qai kerea tale kina me sereki vakawawa.

E rawa ni ko digia mo vakaraitaka na nomu rai me baleta na sereki nei koya e na sereki vakawawa, ka na tukuni vei iko na macala ni nomu digidigi. E rawa tale ga ni ko vakacuruma na yacamu e na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa me sala ni veitaratara, me rawa kina ni dau vakau yani vei iko na i tukutuku me baleti koya e cakava na cala ni sa tau oti na nona i tologi. E vunitaki na kemu i tukutuku. Kevaka ko vinakata, e rawa ni ko digia e dua me dau vakau vua na i tukutuku oqo.

NA I TUKUTUKU ME BALETA NA VEILEQA E SOTAVI E NA VUKU NI CALA VAKALAWA E CAKA

Ko na kerei kevaka ko vinakata mo solia na nomu i tukutuku me baleta na veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Oqo e na vakaraitaka ki na mataveilewai na veika e vakaleqai kina na nomu bula e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. E ratou rawa ni vukei iko mo vakarautaka na nomu i tukutuku ko koya na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi, na tabana ni veitokoni na Victim Support, se dua tani tale na tabana ni veitokoni. Raica e so tale na ka me baleta na nomu i tukutuku ni veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka, e na ruku ni ulutaga *Na lewa ni veilewai kei na i tologi e tau*.

Veitalia na matailalai ni veivakaqagai e caka, e na so na gauna, e na sega ni rawa ni vesu se la'ki veilewaitaki ko koya e nanumi ni cakava na cala vakalawa, baleta ni sega ni yaga na i vakadinadina e kumuni rawa. Ia e sega ni kena i balebale oqo ni ko sega ni vakabauti.

Na veitokoni

E rawa ni ko tokoni tiko e na gauna taucoko e vakaqagai tiko kina na nomu kisi. Veitaratara kei na Victim Support e na naba 0800 842 846 ke gadrevi na veitokoni me baleta na i tuvaki ni yalo se bula e na veisiga (me vaka na inisua), se qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654 mo kila mai kina na veisoqosoqo ni veitokoni e na yasa ni vanua ko vakaitikotiko kina.

NA NODRA CALA VAKALAWA NA CAURAVOU KEI NA GONE YALEWA

Kevaka e cakava na cala vakalawa e dua e se bera ni yabaki 17, e na duidui na kena qaravi, ni na qarava na tabana ni vakatulewa me baleti ira na i taba gone. E bibi sara na nodra okati ko ira e caka vei ira na cala vakalawa e na veiqaravi ni tabana ni vakatulewa me baleti ira na i taba gone, ka nomu dodonu mo tiko e na kena bose vakavuvale.

E levu na mataqali veivuke e tu e na tabana ni veiqaravi vei ira na gone kei na matavuvale, na Child, Youth and Family (CYF), kei na mataveilewai, me baleta na tabana ni vakatulewa vei ira na i taba gone. E na veitaratara yani kei iko e dua na vakaisilesi ni CYF e dau qaravi ira na veimatavuvale.

NA VEIVUKE VAKAILAVO

E tu na uma i lavo me vukei iko e na kena saumi e so na ka me baleta na cala vakalawa e caka vei iko. Kevaka ko via kila ke rawa ni soli vei iko na veivuke vakailavo oqo, se na sala me kerei kina, veitaratara kei na Victim Support e na talevoni naba 0800 842 846.

- Na i yalayala e cake ni veivuke vakailavo e rawa ni soli e \$500, me vukea na i lavo e vakayagataki e na vuku ni kucu, me vaka na vakavinakataki ni loka ni vale, vakaisosomitaki na i sulu, se na la'ki tiko vakawawa e na dua tale na vale.
- E soli e \$100 e na dua na siga (\$50 e na veimama ni siga) vei koya e kucuvi kei koya na nona dau veitokoni e sega ni saumi kina, me rawa ni tiko e na veilewai. E rawa ni soli tale ga na veivuke vakailavo oqo vei koya na dau veiqaravi e vale, me tiko e na veilewai e na vukui koya na gone e caka vua na cala, kei koya e dau veitokoni.
- E tu na veivuke vakailavo me baleta na veilakoyaki, na vanua me ia kina na tiko, kei na veika tale e so e vakayagataki e na veicala bibi (e wili kina na kucu), kei koya e sega ni saumi na nona dau veitokoni, ka tiko e na veilewai kei na veivosaki ni Matabose na Parole Board.
- Na i yalayala e cake ni veivuke vakailavo e rawa ni soli e \$2000 vei ira era e tiko na nodra palasitika ni veiqaravi raraba vei ira na lewe ni vanua (community services card), ni sa sega ni rawa ni caka e dua tale na ka me baleta na leqa tubu koso.

E na rairai rawa tale ga ni soli vei iko na veitokoni vakailavo mai na ACC (na tabana e qarava na leqa e vu mai na vakacalaka). Taroga e so tale na kena i vakamacala mai na tabana ni veitokoni ko dou sa cakacaka vata tiko, se qiria na talevoni ni kere veivuke me baleta na kucu e na naba 0800 735 566.

E na veilewai

E na rairai vakavica e na veilewai ko koya e beitaki ni cakava na cala, me vakadinadinataka se cakitaka ni a cakava na cala, se me dikeva ko turaga ni lewa na i vakadinadina me baleta na kisi. E sega ni namaki mo tiko e na veilewai e na veigauna oqori, ia e rawa ni ko tiko kina kevaka ko vinakata.

Kevaka e vakadinadinataka ko koya e beitaki ni cakava dina na cala vakalawa, e na tau na i totogi e na siga vata oqori, se na lokuci na siga me na qai rogoci kina na i totogi e tau. Kevaka e cakitaka ko koya e beitaki ni a cakava na cala vakalawa, e na qai veilewaitaki na kisi.

E na gauna ni veilewai, e na vakaraitaka ko koya na dauveibeitaki vei ratou na turaga ni lewa kei na lewe ni jiuri, na vu ni veibeitaki. E cakacaka vakamatanitu ko koya na dauveibeitaki ka veibeitaki tiko e na vuku ni Matanitu, na ovisa, kei na lewe ni vanua raraba. E rawa ni ko kacivi mo la'ki vakadinadina ni matanitu, me vukea na kena vakadinadinataka ni cakava dina na cala ko koya e beitaki (raica na i vakamacala me baleta na la'ki vakadinadina).

Drau na sota kei koya na dau veibeitaki me tukuna kina vei iko na yavu ni veibeitaki kei na veika e rawa ni yaco e na veilewai.

Ni yaco na kucu, e vakatabui sara vei ira na dau vola i tukutuku me ra tabaka na yacamu se i tukutuku e rawa ni vakatakilai iko.

Tukuna vei koya na nomu dau vakasala me baleta na kucu, na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi, se ko koya e dau veitokoni vei iko, kevaka ko gadreva na veivuke ni dredre na nomu rogoa na vosa, na nomu yavala, se me dua me vakadewa vosa.

E bibi na nomu taqomaki. Kevaka ko nuiqawaqawataka na nomu bula e na gauna ni veilewai, tukuna vua e dua na ovisa se dua e dau yadra e na vale ni veilewai.

NA DAU VAKASALA VEI IRA ERA KUCUVI

E rawa vei ira era kucuvi me ra veitaratara kei ira na dau vakasala me baleta vakatabakidua na kucu, ni ra vulica ka kila vinaka na ka era cakava e na nodra cakacaka vata tiko kei ira era kucuvi.

Na dau vakasala oqo, e na vakamacalataka vei iko na i lakolako ni veilewai, ka vukei iko mo kila na ka e na caka kei na gauna e na caka kina, kei na gauna e na tiko kina e na veilewai ko koya e beitaki. E na veivuke tale ga ko koya me kunei e dua na nomu dauveitokoni me ganiti iko.

.....

Qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654, kevaka ko via kila e so tale na ka.

Na la'ki vakadinadina

E rawa ni ko kerei mo la'ki soli i vakadinadina e na veilewai. E rawa ni veivakanuiqawaqawataki na soli i vakadinadina e na veilewai. E ratou na tukuna vei iko na veika e na yaco kei na veika ko rawa ni namaka, ko koya na dau veibeitaki, na ovisa e liutaka na nomu kisi, kei koya na nomu dau vakasala me baleta na kucu.

NI BERA NA VEILEWAI

E na tukuna vei iko na ovisa e veiliutaki se na nomu dau vakasala me baleta na kucu, na gauna kei na vanua mo tiko kina e na veilewai. E na vakau tale ga yani ki na nomu i tikotiko na kena i vola vakamatanitu.

E na tukuna vei iko ko koya na dau veibeitaki na veika mo cakava ni ko soli i vakadinadina. E rawa ni ko kerea mo la'ki raica taumada na loma ni rumu ni veilewai ni bera ni tekivu na veilewai. Tukuna vua na nomu dau vakasala me baleta na kucu, na vakaillesilesi e veiliutaki tiko, se ko koya e dau tokoni iko, me ratou veivosakitaka na kena yaco.

Tukuna vua na nomu dau vakasala me baleta na kucu, se vakaillesilesi e veilitaki tiko kevaka ko vinakata:

- me mai waraki iko e dua e tautuba ni vale ni veilewai se e na vanua ni veilewai
- e dua e dau veitokoni me dabe vata tiko kei iko e na gauna ko soli i vakadinadina kina
- mo lati tani, se vakayagataki na tv e sega ni vakaraitaki raraba, me kua kina ni ko raici koya e beitaki e na gauna ko soli i vakadinadina tiko kina (kevaka e rawa ni caka).

E NA VEILEWAI

E 'veilewai sogo' na gauna ko soli i vakadinadina kina. E kena i balebale oqo ni na sega ni dua na lewe ni vanua raraba e vakatarai me tiko e na veilewai. Ko na vakatarogi e na veika e yaco se na ka ko kila me baleta na cala vakalawa e caka.

E na vuqa na vale ni veilewai, e dau dua tani na vanua me ra wawa kina ko ira era na soli i vakadinadina, ia e na rawa tiko ga ni ra raici ira na lewe ni vuvala se i tokani nei koya e beitaki e na dua na vanua e na vale ni veilewai.

E bibi kina na nomu tokoni tiko ni ko i vakadinadina, ni bera na veilewai kei na siga ni veilewai Tukuna vua na nomu dau vakasala me baleta na kucu se vei koya e dau tokoni iko me qarai vei iko na mataqali veitokoni me ganiti iko.

Na lewa ni veilewai kei na i totogi e tau

Ni oti na veilewai, sa na macala ke a cakava dina na cala ko koya e beitaki se sega. E na so na kisi, me vaka beka ni ratou sega ni duavata rawa na lewe ni jiuri e na vakatulewa, e na vakayacori tale e dua na kena veilewai.

Kevaka e sega ni vakadinadinataki ni cakava na cala ko koya e ebeitaki, e sega ni kena i balebale ni ko sega ni vakabauti. Na kisi yadua e ka ni lawa kei na i vakadinadina e kumuni. Sa galala me lako ko koya e beitaki e na gauna ga sa vakadinadinataki kina ni sega ni cakava na cala. Ko sega beka ni namaka na ka e yaco oqo, ia e na rawa ni drau qai veitalanoataka kei koya na nomu dau vakasala me baleta na kucu se ko koya e dau tokoni iko.

Kevaka e vakadinadinataki ni cakava dina na cala vakalawa ko koya e beitaki, e na rawa ni soli na nona i totogi e na siga vata oqori, se lokuci e dua tale na siga me qai rogoci kina na i totogi me tau.

NA LEWA E VEIVAKADUAVATATAKI

E ratou na tiko e na bose kacivi ni lewa e veivakaduavatataki, ko koya e caka vua na cala vakalawa, ko koya e cakava na cala, ko ira era veitokoni, kei ira era digitaki mai vei ira na lewe ni vanua se ko ira me ra vakavakadewa.

Na lewa e veivakaduavatataki e solia na galala vei ira e caka vei ira na cala vakalawa me ra vakaraitaka vei ira era cakava na cala, na veileqa era sotava e na vuku ni cala e caka vei ira, me ra tukuna na lomadra e na veika e rawa ni caka me vakavinakataki kina na i tovo ni nodra veimaliwai, ka tekivutaki na kena wali na veileqa e basika e na vuku ni cala vakalawa e caka.

Me rawa ni wili e na lewa ni veivakaduavatataki na nomu kisi, e dodonu me vakadinadinataka taumada na mataveilewai ni a cakava dina na cala vakalawa ko koya e beitaki, se vakatusai koya vaka i koya. Mo drau vakadonuya ruarua tale ga mo drau vakaitavi e na veivakaduavatataki.

Kevaka ko via kila e so tale nai vakamacala me baleta na lewa e veivakaduavatataki, tarogi koya na nomu dau vakasala me baleta na kucu se raica e na justice.govt.nz/restorative-justice

NA KENA TAU NA I TOTOGI

Vakalawa, e dodonu vei turaga ni lewa me dikeva vakararaba na veika me baleta na kisi e na gauna e tauca kina na i totogi vei koya e cakava na cala, me vaka na i totogi sa soli oti vei ira era cakava na mataqali cala vakalawa vakaooqo, kei na veitukutuku e kumuni me baleti koya e cakava na cala.

Kevaka e vakadonuya ko turaga ni lewa, e rawa vei iko (se dua ko digitaka) mo wilika me ra rogoca ko ira era tiko e na mataveilewai me rogoci kina na i totogi me tau, na nomu i tukutuku taucoko se dua ga na kena i wase, me baleta na veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko. Kerea na nomu dau vakasala me baleta na kucu se na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi, me kerei turaga ni lewa e na vukumu. E dodonu me vakasamataka ko turaga ni lewa na nomu i tukutuku e na gauna e tauca kina na i totogi vei koya e cakava na cala.

NA SAUMI NI CALA E CAKA

E na so na gauna, e na lewa ko turaga ni lewa me saumi iko vakailavo ko koya e cakava na cala, ka vakatokai oqo me i sau ni cala vakalawa e caka (reparation), kevaka ko mavoa, yali se vakacacani na veika ko taukena e na vuku ni cala vakalawa. E rawa ni ko qiria na vale ni veilewai e na naba 0800 909 909, me vakarautaki na sala vinaka duadua mo saumi kina.

NA KEREKERE ME VEISAUTAKI NA LEWA NI MATAVEILEWAI

E nodrau dodonu ruarua ko koya na dauveibeitaki kei koya e laba me rau kerea me veisautaki na lewa ni veilewai (verdict) kei na i totogi e tau. E kena i balebale oqo ni na la'ki dikeva na kisi na mataveilewai e toka tale e cake. Kevaka e yaco oqo, e na qai tukuna vei iko ko koya na dau veibeitaki na ka me caka.

Ni oti na veilewai

E na tau na i totogi ni sa vakadinadinataki ni cakava dina na cala ko koya e beitaki. E dau dredre toka na kena kilai vinaka na mataqali i totogi e tau. E na vakamacalataka vei iko na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi se ko koya na nomu dau vakasala me baleta na kucu, na i balebale ni i totogi e tau.

NA SEREKI MAI NA VALE NI VEIVESU

E rawa ni ra sereki koso mai na vale ni veivesu ko ira era cakava na cala, se ra qai sereki sara ni ra sa vakacavara na nodra i totogi. E rawa ni totolo sara oqo mai na nomu nanamaki, baleta ni okati tiko e na nodra i totogi na gauna era a vesu tiko kina vakawawa ni bera na veilewai.

E na sereki mai na vale ni veivesu ko koya e cakava na cala e na gauna ga sa cava kina na gauna e tau e na nona i totogi. E sega ni rawa ni tiko tale vakavesu ke sa cava na gauna e tau e na nona i totogi.

E rawa ni ra sereki koso mai na vale ni veivesu ko ira era cakava na cala, se ra qai sereki ni ra sa vakacavara na balavu ni gauna e tau e na nodra i totogi. E na dikeva na Matabose na New Zealand Parole Board e levu sara na nodra kisi ko ira era cakava na cala, me ra raica kevaka e na vakavu leqa e na nodra taqomaki na lewe ni vanua na sereki koso.

E dau tu na veika e virikotori me ra vakamura ko ira era sereki koso e na i matai ni ono na vula, mai na gauna era sereki koso kina. E ratou virikotora na veika me vakamuri na lewe ni Matabose na Parole Board, se ko turaga ni lewa ka tauca na i totogi vei koya e cakava na cala. E okati e na veika me vakamuri na vanua era rawa ni vakaitikotiko kina, ko cei era rawa ni veitaratara kaya, na yalani ni gauna era rawa ni biuta kina na nodra i tikotiko, kei na veika tale e so me vukea na nodra taqomaki na lewe ni vanua.

E RAWA NI KO VAKARAITAKA KI NA MATABOSE NA PAROLE BOARD, NA NOMU NANUMA ME BALETA NA SEREKI KOSO NEI KOYA E CAKAVA NA CALA.

E rawa ni ko vosa e na dua na ka me baleta na sereki koso mai na vale ni veivesu nei koya e cakava na cala, kevaka sa vakacurumi oti tu na yacamu e na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa me sala ni veitaratara kei ira. E na qai rawa kina vei ratou na Matabose na Parole Board me ratou dau tukuna yani vei iko na veigauna e na rogoci kina na veika me baleta na sereki koso nei koya e cakava na cala.

Me vakadeitaki ni sa donu tiko na sala ni veitaratara kei iko, veitaratara kei ratou na ovisa, Tabana ni Veivakadodanutaki, se na tabana e dau tokoni iko.

E rawa ni ko vakaraitaka na lomamu e na dua na i vola vei ratou na Matabose na Parole Board, veivosaki e tabaki e na i yaloyalo yavala (video), se vakaveirai mata e na bese:

- **Vakaivola se tabaki e na i yaloyalo yavala (video).**

Drau veivosakitaka kei koya ko drau dau veitaratara e na vuku ni Matabose na Parole Board.

- **Vakaveirai mata.**

E ratou na ciqomi iko na Matabose na Parole Board. Ko na veivosaki vata kei ratou sara ga e ratou na qai la'ki raici koya e cakava na cala. Ia e sega ni caka na veivosaki e vale ni veivesu, ka na sega tale ga ni tiko kina ko koya e cakava na cala. E rawa ni ra tiko e na veivosaki ko ira era dau tokoni iko.

Ko ira ko rawa ni veitaratara kaya

E tu na veitokoni e rawa ni soli e na i vakatagedegede yadua ni veiqaravi ni tabana ni lewa e na cala vakalawa, kei na veitokoni me vukei iko e na nomu sasaga mo walia na veileqa ko sotava e na vuku ni cala vakalawa e caka vei iko.

Oqo na matailalai ni sala ni veitaratara kei na so na mataqali veiveiqaravi e tu me baleti ira era sotava tiko e so na leqa e na nodra bula e na vuku ni cala vakalawa e caka vei ira. Kevaka ko via kila e so tale na i tukutuku me baleta na veiqaravi e tu, qiria na Victims Information Line e na naba 0800 650 654 (mai na 9 na kaloko e na mataka ki na 6 na kaloko e na yakavi, Moniti ki na Varaubuka) se raica e na victimsinfo.govt.nz.

Na tabana e qarava na leqa ni vakacalaka (ACC)

acc.co.nz

0800 735 566 Sensitive Claims Helpline
(me baleti ira era kucuvi)

Na Tabana ni Veivakadodonutaki

04 460 3000
corrections.govt.nz

Na Matabose e Lewa na Sereki Koso (New Zealand Parole Board)

0800 PAROLE (727 653)
paroleboard.govt.nz

Na veitokoni vei iko taudua

Raica na victimsinfo.govt.nz se na i vola dusidusi ni talevoni e na ruku ni wasewase ni veivuke vei iko taudua ga (personal help services).

Koi ratou na ovisa

Ko rawa ni kunea na veika me baleta na siteseni ni ovisa e voleka duadua vei iko e na police.govt.nz se e na tabana wailoaloa e na mata ni i vola dusidusi ni talevoni.

Ko ira na dau vakasala vei ira era kucuvi kei ira na dau vakasala ni mataveilewai vei ira e caka vei ira na cala

0800 650 654 Victims Information Line

Na Veitokoni vei ira e caka vei ira na Cala Vakalawa (Victim Support)

0800 VICTIM (842 846) 24 na aua e na dua na siga
victimsupport.org.nz

Vanua ni nodra vakarurugi na marama (Women's Refuge)

0800 REFUGE (733 843) 24 na aua e na dua na siga
womensrefuge.org.nz

Talevoni me baleta na veivosa tani (Language line translation services)

0800 656 656

9 na kaloko e na mataka ki na 6 na kaloko e na yakavi, Moniti ki na Vakaraubuka; 9 na kaloko e na mataka ki na 2 na kaloko e na yakavi e na Siga Vakarauwai

Vakamacala leleka ni veivosa e so

Na sereki vakawawa

E ratou na sereki koya e beitaki ni cakava e dua na cala vakalawa koi ratou na ovisa, ni ratou sa vakadeitaki ni na tiko e na veilewai.

Ko koya e beitaki

Ko koya e beitaki ni cakava na cala vakalawa

Na laba

Ni dua e vakamatea e dua tale

Ko koya e cakava na cala vakalawa

Ko koya sa vakadinadinataki ni cakava na cala vakalawa. (Ni bera ni vakadinadinataki ni dua e cakava na cala, e vakatokai ko koya e beitaki me 'defendant'.)

Na sereki koso

Oqo na nona sereki koso mai na vale ni veivesu e dua e cakava na cala, me la'ki vakaotia na nona i totogi e na kedra maliwa na lewe ni vanua. E dodonu me vakamura na veika e virikotori.

Na lewa ni veivakaduavatataki

Na lewa ni veivakaduavatataki e solia na galala vei koya e caka vua na cala vakalawa, me tukuna vei koya e cakava na cala na veileqa e sotava e na vuku ni cala e caka vua, me tukuna na lomana e na veika e rawa ni caka me vakavinakataki kina na i tovo ni nodra veimaliwai, ka tekivutaki na kena wali e so na leqa e basika e na vuku ni cala vakalawa e caka. E vakatokai na veivosaki e kacivi me bose ni veivakaduavatataki.

Na cala bibi vakalawa

- Na cala ni kucu se so tale na cala ni veivakamavoataki bibi.
- Na cala vakalawa e vakavuna na mavoā bibi se mate.
- Na cala e vakavuna me dau nuiqawaqawataka na nona bula e na veigauna ko koya e caka vua na cala, se na nona bula e dua se sivia na lewe ni nona vuvale.

Na dau vakasala me baleta na kucu

Na vakaillesilesi ni Minisitiri ni Lewa ni Cala Vakalawa, e vulica ka buta vinaka e na veiqaravi vei ira era kucuvi. E rawa ni vakamacalataka na veika e dau yaco e na veilewai ka tukuna tiko vei koya e kucuvi na veika sa yaco tiko me baleta na nona kisi.

Na i vola ni yacadra ko ira e caka vei ira na cala vakalawa, me sala ni veitaratara kei ira

Era dau vakayagataka na veitabana ni lewa ni cala vakalawa na i vola ni yaca vunitaki oqo, me ra dau tukuna kina vei ira e caka vei ira na cala vakalawa, na veika me baleti ira era cakava na cala, me vaka na vanua sa yaco tiko kina na qaravi ni nodra kisi, kevaka e sereki vakawawa ko koya e cakava na cala, kei na gauna sa na veivosakitaki kina na nona sereki koso.

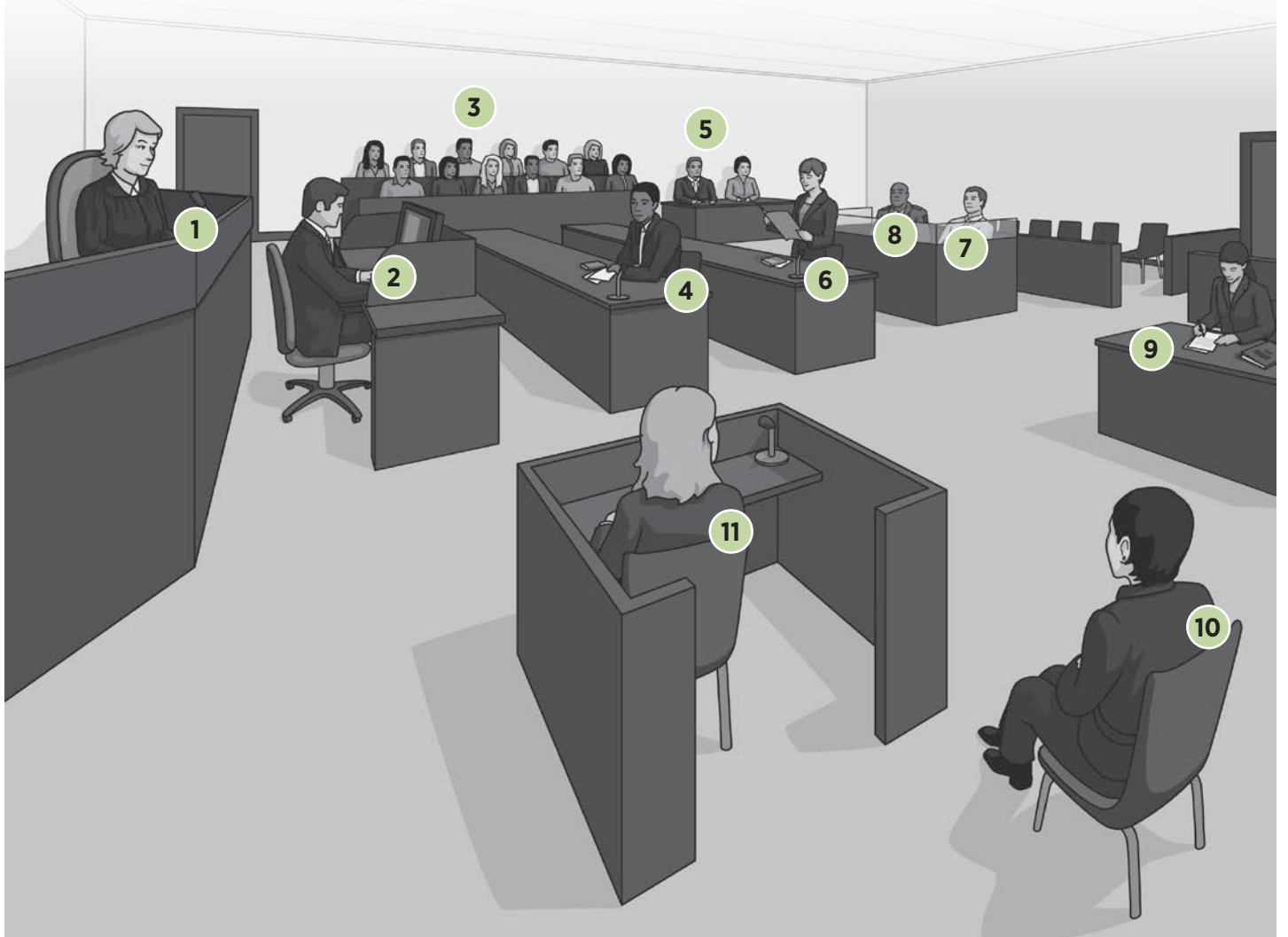
Tukuna na matailalai ni veika me baleti iko vua na ovisa e liutaka tiko na nomu kisi.

Na i tukutuku me baleta na veileqa e sotavi e na vuku ni cala vakalawa e caka

Na i tukutuku dei me baleta na veileqa e sotava ko koya e caka vua na cala, e na vuku ni cala e caka. E dau volai na i tukutuku ni veileqa e sotava tiko ko koya e caka vua na cala, ia e rawa ni tiko tale ga na i taba, droini se serekali. Me vakasamataka na nomu i tukutuku ko turaga ni lewa e na gauna e tauca kina na i totogi. E rawa ni wilika me ra rogoa ko ira era tiko e na veilewai, na nona i tukutuku ko koya e caka vua na cala, ni bera ni rogoci na i totogi e tau.

Na rumu e caka kina na veilewai

E vakaraitaki e na i vakatakarakara oqo na i tuvaki ni dua na rumu ni veilewai kei ira ko rawa ni raici ira kina.

1. **Judge** na turaga ni lewa e liutaka na veilewai. E vakatulewa ni cakava dina na cala ko koya e beitaki, ia, kevaka e ratou tiko na lewe ni jiuri, e ratou na vakatulewa kina.
2. **Registrar** na vunivola e vukei turaga ni lewa ka raica me vakamuri vakadodonu na veika e caka e na gauna ni veilewai.
3. **Jury** e 12 na lewena, ka ratou na vakatulewa kevaka e cakava dina na cala ko koya e beitaki.
4. **Prosecutor** e vakaitavi e na vuku ni matanitu ka na vakaraitaka na veika e vu ni veibeitaki vei koya e nanumi ni cakava na cala.
5. **Media** ko ira na dau vola i tukutuku ka ra tabaka na veika me baleta na kisi.
6. **Defendant's lawyer** na loya e matataki koya e beitaki.
7. **Defendant** ko koya e beitaki ni cakava na cala.
8. **Prisoner's escort** ko koya e tomani koya e beitaki ni cakava na cala.
9. **Sexual violence victim advisor** na dau vakasala vei ira era kucuvi, ka vukei koya e soli i vakadinadina me kila vinaka na veika e dau yaco e na veilewai. Era sega ni dau tiko e na veilewai e na gauna taucoko.
10. **Witness' support person** ko koya e veitokoni vei koya e soli i vakadinadina e na veilewai, ka vakadonuya ko turaga ni lewa na veitokoni oqo.
11. **Witness** ko koya e soli i vakadinadina e na veika e yaco kei na veika e kila me baleta na cala vakalawa e caka.